

a odloučil je od liberalismu. Gide sice přiznával, že liberalismus snížil ceny a usnadnil mezinárodní styky svými zásadami volného obchodu a zrušení celních překlad, ale dodával, že družstevníci nemohou věřit, že jedině zákon nabídky a poptávky zajistí spravedlivé ceny a že svobodná soutěž způsobí normální zisky. Družstevníci nechtějí hledat lék v soutěži, t. j. v boji, nýbrž v solidaritě. Kdežto pak liberálové tvrdí, že zisk je nutný, odstraňují jej družstevníci tím, že jej vracejí kupujícím.

Lavergne ukazuje dále ve své studii, že družstevní nauka Gidova se rozcházela i s naukou marxistickou. Gide je sice pro mezinárodnost jako marxisté, hlásá spojení spotřebitelů všech zemí, Gide je rovněž pro socialisaci výrobních prostředků, avšak na druhé straně liší se jeho nauka od marxismu v několika bodech. Družstevnictví je Gidovi v zásadě individualistické, poněvadž předpokládá stálou činnost individuální iniciativy jdoucí za určitým cílem. Právě proto zaznamenává družstevnictví úspěchy, kdežto státní socialismus, k němuž marxismus dospívá, je namnoze neplodný. Gide dále nevěří v osudovost dějinného materialismu, nýbrž hlásá, že v družstevnictví tvoří a řídí vývoj činnorodá vůle. Pokud se týká třídního boje, nepopírají družstevníci, že zde je, ale myslí, že se družstevnictví o tento fakt nemusí starat, nýbrž naopak má se snažit v duchu svých zásad solidarity rozšiřovat styky mezi jednotlivými třídami spotřebitelů.

Gidovi se podařilo postavit družstevní nauku na pevný základ, na němž od té doby stále stojí. Z jeho nauky čerpají ještě dnes družstevníci svou víru v nový společenský řád.

Vůdce francouzských odborářů *Jouhaux* píše o Gidově poměru k dělnickému hnutí. Gide stál na straně dělníků a všech slabých v dnešním společenském řádu. Chtěl dáti práci a výrobě vznešený úkol: sloužit potřebám kolektivity. Byl proti hospodářskému vykořisťování práce, nechtěl, aby jeden člověk byl nástrojem obohacení druhému. Doufal, že právě družstevnictvím se přispěje k odstranění námezdnictví, že v družstevnictví nabudou dělníci znalostí a vlastností, jichž potřebují, aby mohli zaujmout místo, jež jim ve společnosti patří.

Louis *Tardy* píše o Gidově vztahu k zemědělským družstvům. Uvádí, že Gide uznával odlišnost zemědělské výroby a že ustoupil od svého prvotního požadavku, aby družstva spotřebitelů získávala selské statky a vedla jejich provoz. Uznával naopak výsledky zemědělských družstev úvěrních a prodějních a přimlouval se za jejich součinnost s družstvy spotřebitelskými. V tomto spojení výrobců a spotřebitelů viděl jediné východisko z hospodářské krise, jež vyplývá z velké části ze špatné organizace výroby a směny.

Celé Gidovo číslo *Revue des études coopératives* je důkazem, jak si francouzští družstevníci vážili svého zakladatele. Všichni autoři zdůrazňují, že jako pravý Francouz nezapomínal nikdy pro hospodářské otázky na lidského ducha a srdce. Byl vždy veden lidskými důvody, úctou k lidské osobnosti i v hospodářském životě a proto také jeho nauka měla takový úspěch. Třeba konečně zdůraznit, že Gide byl dobrým francouzským vlastencem, ale při tom obhájcem mezinárodní lidské civilizace a přesvědčeným obhájcem světového míru.

Dr. Konstantin Jelínek.

DR. KAREL ENGLIŠ: THEORIE STÁTNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ (Nákladem F. Topiče v Praze 1932, 230 stran za 50.— Kč).

Englišova »*Theorie státního hospodářství*« jest druhou částí ze souborného díla »*Teleologická theorie hospodářská*«, jejíž plán rozdělil autor na část noetickou, na pozitivní theorii hospodářskou a na část kritickou. Část noetická byla uveřejněna jako zvláštní monografie pod názvem »*Teleologie jako forma vědeckého poznání* r. 1930. Poněvadž spis se dotýkal spíše filosofických, než ryze hospodářských problémů, vyvolal známou diskusi zejména s prof. J. K. Kozákem a prof. dr. F. Krejčím, zastávajícím odlišná noetická stanoviska. V odpověď na jejich vývody uveřejnil dr. Engliš práci »*Ekonomie a filosofie*« r. 1931. Z části kritické, jejímž cílem má býti kritika jednotlivých nauk, byl v odborném tisku uveřejněn již rozbor teorií Liefmannových, Engländerových, Schackových, Wedigenových a j., kdežto rozbor Ritschlovy theorie tvoří zakončení knihy, o níž referujeme. Pokud jde

o pozitivní teorii hospodářskou vyplývající z použití teleologické formy myšlení na empirický obsah hospodářský, jest především teorií jednotlivých hospodářství — hospodářství individuálního a hospodářství státního — a teorií vztahů těchto hospodářství mezi sebou. Theorie státního hospodářství tvoří určitý samostatný celek, jenž jest základem finanční vědy, což vedlo autora k tomu, aby tento výsek z pozitivní teleologické teorie hospodářské vydal samostatně jako monografii. Ježto však filosofická část jest pro pochopení pozitivní teorie hospodářské nezbytnou, pokládal autor za nutno předeslati úvodem hlavní poznatky formálně teleologického myšlení z části filosofické.

V tomto pojetí, autorem v předmluvě naznačeném, rozpadá se kniha na pět částí. Oddíl první jest věnován vysvětlení teleologické formy myšlení jakožto podkladu teleologické teorie hospodářské. V druhém oddílu jest podán nástin teorie individuálního hospodářství. Oddíl třetí podává výklad hospodářské soustavy a hospodářského řádu, kdežto teprve oddíl čtvrtý podává soustavný výklad teorie státního hospodářství. Jako oddíl pátý jest pak připojen doplněk, pojednávající o úkolech vědy o státním hospodářství a obsahující kritiku Ritschlovy teorie státního hospodářství.

Teleologická teorie poznání jde od prostředku k účelu, kdežto praxe jde právě opačným směrem. Usuzuje z empirických prostředků, volených k uskutečnění účelu na účel sám. Prvním úkolem teleologického zpracování empirického komplexu, který zoveme státním hospodářstvím, jest naléztí či konstruovati jeho účel, poněvadž účel státního hospodářství není nikde vysloven, není vyjádřen žádným statutem, takže je nutno na něj souditi z užitých prostředků. Avšak pro správné zhodnocení státního hospodářství jest nutno uvědomiti si, že hospodářství státní jest vybudováno na hospodářstvích individuálních, jehož konstruktivními prvky jest proniknuto vedle zásad solidaristických a kooperativních, takže jest nutno věnovati pozornost těmto soustavám, jejichž zkoumání tvoří jednu z nejdůležitějších částí Englišova díla. Autor charakterisuje uvedené hospodářské soustavy následujícími body:

Pro soustavu individualistickou: opatrování i upotřebení prostředků jest zcela volné. Obojí se děje v individuálních hospodářstvích se zřetelem k subjektivnímu účelu hospodářství. Zásadně jest přípustno soukromé vlastnictví všech statků. Panuje volná směna a určitá soustava peněz z ní plynoucí. Není ani pracovní vázanosti ani povinnosti, práva na práci ani na existenci. Bezpracný důchod jest možný. Každý se věleňuje do výrobní soustavy podle svého zájmu.

Pro soustavu kooperativní: upotřebení prostředků jest volné, avšak opatrování jest společně a vázané. Spotřeba se děje ve volných individuálních hospodářstvích spotřebních, výroba v kooperativním závodu kolektivním. Výroba se přizpůsobuje spotřebě. Statky výdělečné jsou v kolektivním vlastnictví kooperativy, statky spotřební ve vlastnictví soukromém. Není směny. Přiznává se právo na práci nikoli na existenci. Bezpracné důchody jsou vyloučeny.

Pro soustavu solidaristickou: Upotřebení i opatrování prostředků jest vázáno. Vlastnictví všech statků jest kolektivní. Opatrování i upotřebení statků dějí se v solidaristickém hospodářství s ideálem člověka jako účelem. Není směny ani peněz. Přiznává se právo na existenci avšak s pracovní povinností a vázaností. Bezpracný důchod mají osoby k práci nezpůsobilé.

Prvky různých hospodářských soustav mohou vedle sebe existovati jen potud, pokud se prvky kooperativní a solidaristické udržují v určitých mezích, neboť jinak působí rozkladně na prvky ostatní. Stává se tedy účelem hospodářského právního řádu, aby všechny prvky ve státě náležitě koordinoval. Jak uvedeno, státní hospodářství není totiž hospodářstvím jednotným, nýbrž aglomerátem solidaristického hospodářství státního, kooperativní činnosti státu a státních podniků. V tomto osvětlení úhrada k dosažení účelu — daně — jeví se nám jako účelová újma, již nutno podle toho stanoviti. Jest tudíž nutno stanoviti daňové řady tak, aby racionální rozvrh daní podle relativního nákladu daňové jednotky, pokud se týče podle únosnosti poplatníků, znamenal také maximální sociální únosnost národního celku. Myšlenka osobní únosnosti daňové zahrnuje všechna hlediska pro zdanění, jež plynou z ryziho hospodářství solidaristického. Myšlenka únosnosti věcné zahrnuje všechna hlediska, jež plynou pro zdanění se zřetele na individualistickou výrobu. Vytkl-li si autor za cíl podati theoretický výklad

vnitřní konstrukce státního hospodářství z jeho účelu a zachytit i vnitřní relace hospodářství státního, jest nutno přiznati, že tento účel splnil. Naznačili jsme stručně dvě nejzajímavější části knihy, podávající obraz tří hospodářských soustav a daňového hodnocení podle solidaristické zásady hospodářství státního. Avšak i ostatní výklady tvoří pevně konstruovaný rámec. Poněvadž ovšem nebyl doposud problém teorie státního hospodářství pojat teleologickým způsobem, jsou theoretické konstrukce, k nimž autor dospěl, jiné, než obvykle. Smysl noetiky, která jest podkladem této teorie státního hospodářství, vyplývá teprve z konstrukcí pozitivní teorie, jež vyplývají z aplikace této noetiky na empirické hospodářství a dále v konstrukci prostředku pro dané účely. Zde bude také nutno hledati zkušební kámen pro Englišovu Theorii státního hospodářství. Š.

BIBLIOGRAFIE.

DRUŽSTEVNICTVÍ.

- Družstevnictví* a jeho hospodářské a sociální poslání v ČSR. V Praze, Sociální ústav 1931. 161 str. 25'—.
- Gide* (Ch.). — Družstevnictví. V Praze, Ústř. svaz čl. družstev 1931. 237 str.
- Gide* (Ch.). — Zásady národního hospodářství. Podle 26. franc. vyd. Praha, kom. Souček 1932. 487 str.
- Loevenstein* (J.). — Diagnostika a léčení světové krise. Kapitalismus na rozcestí. V Praze, Orbis 1931. 117 str. 15'—.
- Dobretsberger* (J.). — Freie oder gebundene Wirtschaft? München, Duncker & Humblot 1932. 165 str. 7'—.
- Gebhardt* (H.). — Freie und gebundene Wirtschaft. Jena, Fischer 1931. IV. 98 str. 4'50.
- Herz* (E.). — Die Konsumgenossenschaften in der Tschechoslowakei. Praha, Orbis 1932. 130 str. 28'—.
- Odbe* (Th.). — Finnland, das Land des Genossenschaften. 2. Aufl. Berlin, Struppe & Winkler 1932. 164 str. 6'—.
- Sack* (A.). — Die Kollektivierungsversuche in der sowjet-russischen Landwirtschaft. Zürich, Rascher 1932. 98 str. 2'80.
- Dupart* (G. H.). — Coopératisme et syndicalisme. Giard 1932. 50 str. 6 fr.
- Labriola* (A.). — Au delà du socialisme et du capitalisme. Valois 1932. 25 fr.
- Fabry* (J.). — Joffre a jeho osud. Bubeneč, Svaz čs. rotmistrů 1932. 438 str. 42'—.
- Faulhaber* (Kardinál). — Právo náboženství a církve ve veřejném životě. Praha 1932. 16 str. 0'50.
- Hajšman* (J.). — Česká mafie. Vzpomínky na odboj doma. Praha, Sfinx 1932. 277 str.
- Hlad* v Podkarpatsku. Zpráva delegace proletářských institucí ČSR. V Praze 1932. 58 str. 2'—.
- Hobl* (J.). — Slovensko po převratu. 2. vyd. Praha 1932. 44 str. 3'—.
- Kossow* (M.). — Horní Slezsko. V Plzni, typ. Neuber 1932. 155 str.
- Kossow* (M.). — Úkoly kulturní spolupráce československo-polské. V Ml. Boleslavi, Národní zájmy 1932. 34 str.
- Lányi* (K.). — Alkohol a sociální otázka. 5. vyd. Bratislava 1932. 23 str.
- Ludwig* (E.). — Osmáct rozhovorů s Mussolinim. V Praze, Mazáč 1932. 155 str. 25'—.
- Marx - Lenin*. — K židovské otázce. Praha 1932. 102 str. 10'—.
- Plešinger* (J.). — Zápas církve a státu za krále Přemysla I. a biskupa Ondřeje II. V Praze, »Blahoslav« 1932. 65 str.
- Soukup* (F. A.). — Školní výchovou k brannosti národa. Praha, Svaz čl. důstojnictva 1932. 308 str.

ČESKÁ.

- Benau* (D.). — Marxismus, jeho teorie a praxe. Bratislava, Robot. akad. 1932. 40 str.
- Bláha* (S.). — Nástin spolupráce politiky a strategie. Praha, Věd. voj. ústav 1932. 79 str.
- Čechrák* (C.). — Teorie prosperity. V Bratislavě, Kom. Řivnáč Praha 1932. 156 str.
- Čulen* (K.). — Roky slovenských nadějí a sklamaní. 1848—1875. V Bratislavě, Úst. slov. kat. stud. 1932. 427 str. 33'—.
- Engels* (Fr.). — Bytová otázka. Praha 1932. 109 str. 10'—.

FRANCOUZSKÁ.

- Lombard* (P.). — Au berceau du socialisme français. Edit. des Portiques 12 fr.
- Manuel* (R.). — L' Union européenne. Recueil Sirey 1932. 244 str. 40 fr.
- Motzkin* (L.). — La campagne antisémite en Pologne. Rousseau 1932. 109 str. 24 fr.
- Peytavi de Faugères* (G.). — Mussolini. Edit. La Caravelle 1932. 10 fr.
- Posada* (A.). — Avant-projet de constitution espagnole. Giard 1932. 19 str. 2'50.